

Hva er grunnrente og ressursrente?

Ragnar Tveterås

Centre for
Innovation Research

Sjømat Norge, Hell, 23.08.2018

Hvorfor er det forskjeller i økonomisk avkastning?

Økonomisk rente

Også kalt "renprofitt"

- En inntekt som overstiger det som er nødvendig for å betale markedspris til eiere av kapital, arbeidskraft og land.
- Alternativt: En fortjeneste større enn 0 etter at man har betalt markedspris til eiere av kapital, arbeidskraft og land.
- Operasjonell definisjon: Den del av avkastningen til en bedrift som overstiger den gjennomsnittlige avkastningen til næringslivet som helhet.

Kildene til økonomisk rente

- 1) Kvasirente: Fortjeneste opptjent på menneskeskapte faktorer
- 2) Grunnrente/ressursrente: Fortjeneste opptjent på naturgitte faktorer.

Kvasirente – kilder til denne

- Egenskaper (talent, kompetanse) til eiere, ledere, ansatte i et firma
- Innovasjoner som kan beskyttes mot konkurrenter i en tidsperiode (f.eks. gjennom patenter)
- Myndigheters reguleringer som begrenser produksjon eller konkurranse (f.eks. Konsesjonsordninger)

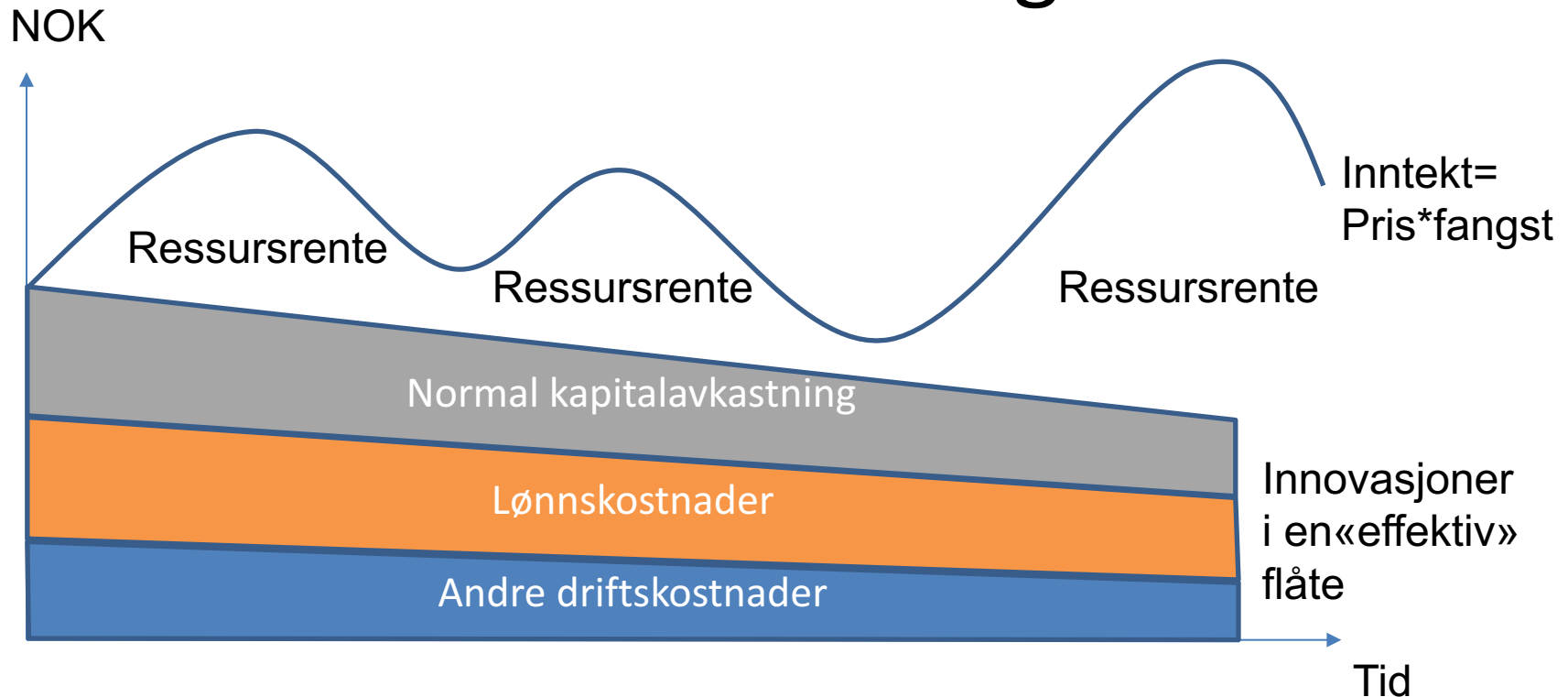
Ressursrente og grunnrente

- **Ressursrente** – en ekstraordinær avkastning fra en knapp naturressurs
 - F.eks. en villfisk stamme eller oljeforekomst
- **Grunnrente** – en ekstraordinær avkastning fra en lokalitet pga. dens egenskaper
 - F.eks. en åker med gode forhold for kornproduksjon eller en sjølokalitet med gode forhold for akvakultur

Forskjell på ressursrente og grunnrente

- **Ressursrenten** er lik for produsenter med like rettigheter til ressursen når de har lik produksjonsteknologi, like dyktig ledelse og ansatte, etc.
- **Grunnrenten** er ulik for produsenter med eierskap til ulike lokaliteter, selv om de har lik produksjonsteknologi, like dyktige ledere og ansatte, etc.
 - Forskjellen mellom grunnrente på to ulike lokaliteter kaller vi differensialrente

Den potensielle ressursrenten i fiskeriene endrer seg over tid

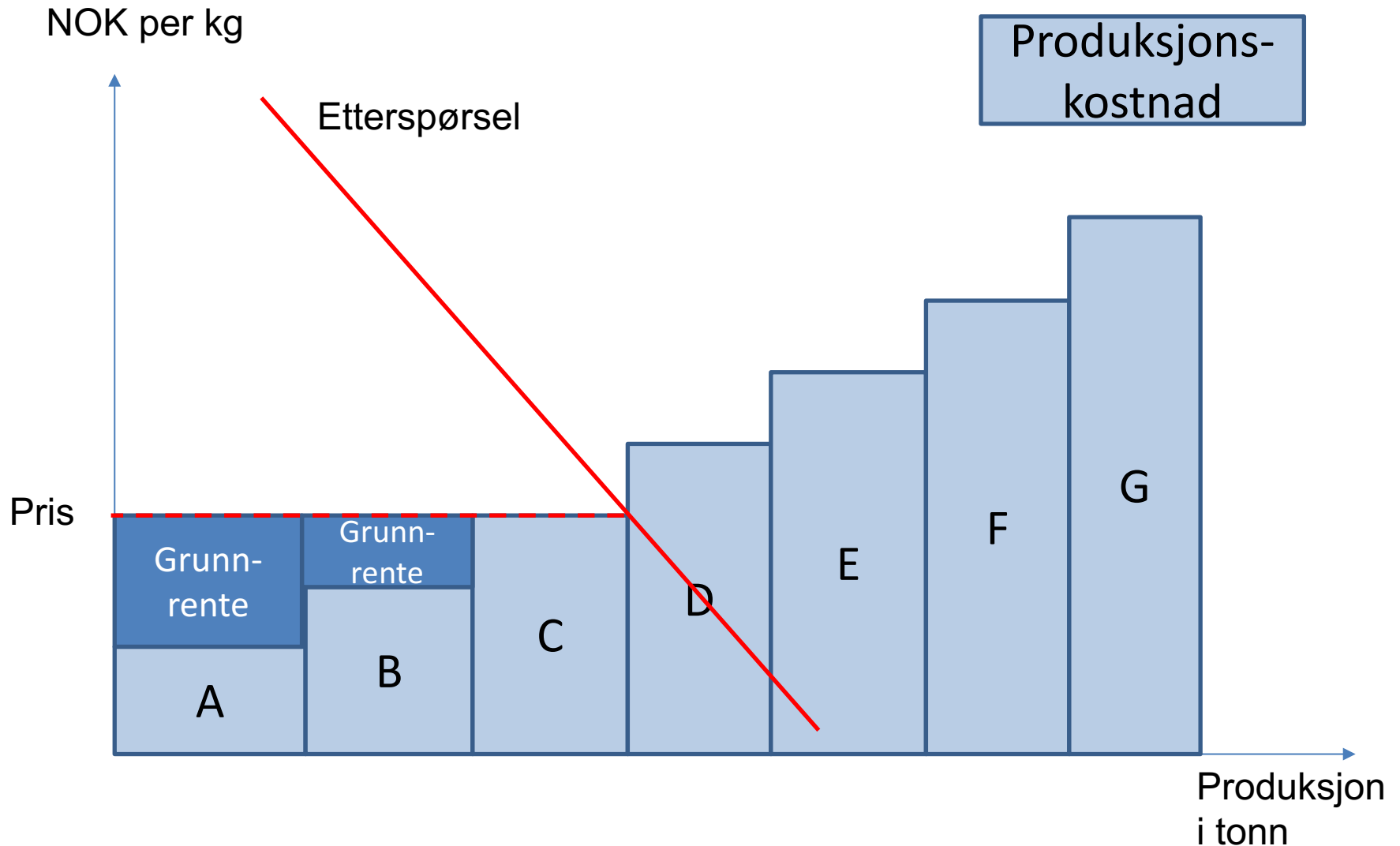

- Grimsrud, Lindholt og Greaker (2015) estimerer ressursrenten for 2011 til 9,3 mrd. NOK.
 - Den realiserte ressursrenten i 2011 var 2,3 mrd. NOK.

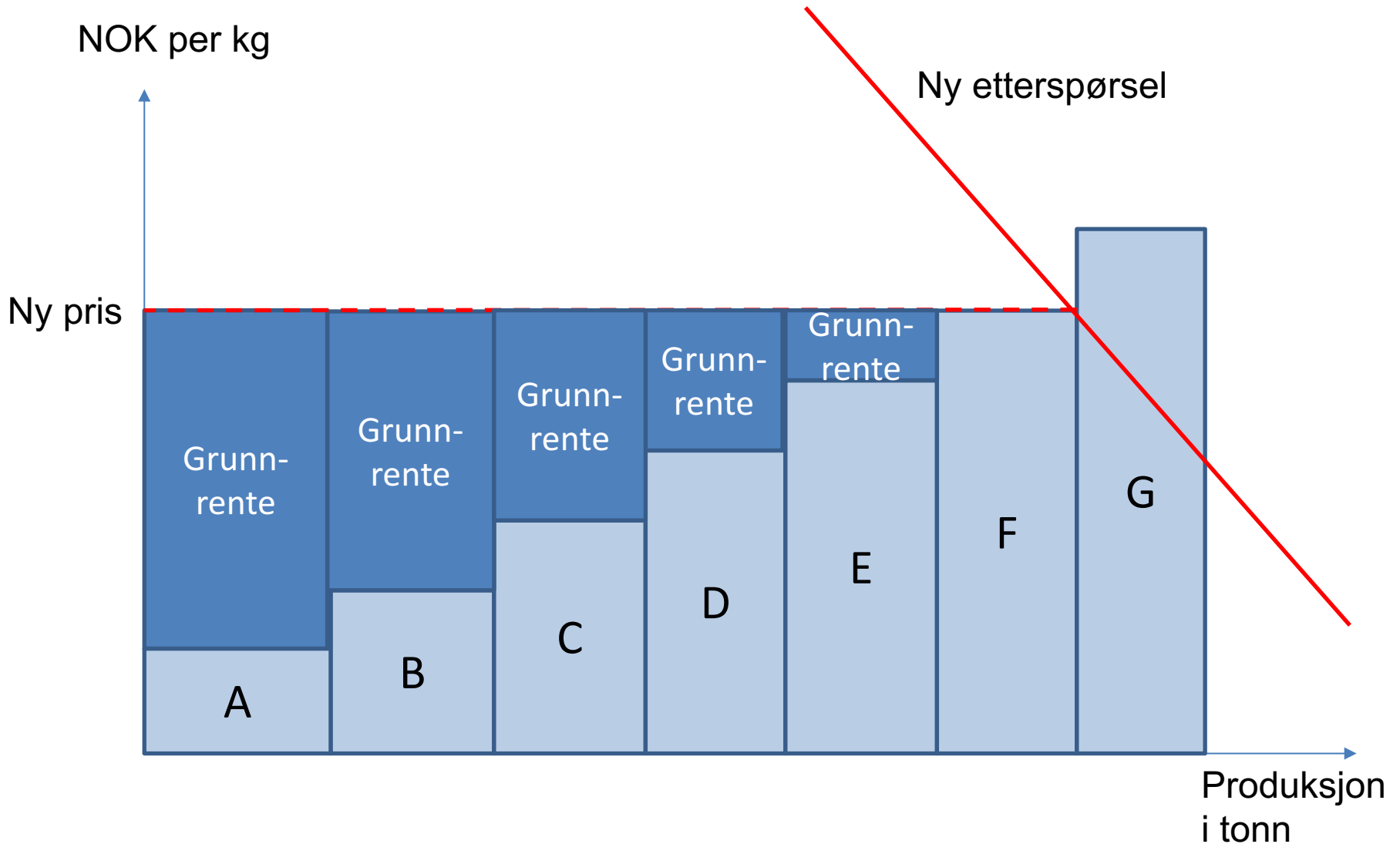
Hva er kilder til mulig grunnrente i oppdrett?

- Oppdrettslokaliteter har ulike biofysiske egenskaper som gir opphav til ulik produktivitet og produksjonskostnader
 - Resipientkapasitet (næringssalter mm.)
 - Temperaturer
 - Oksygentilførsel
 - Salinitet
 - Eksponering for sykdom og parasitter (lakselus)
 - Eksponering for ulike typer forurensning
 - Etc

Grunnrente: Lokalteter med ulik naturgitt produktivitet

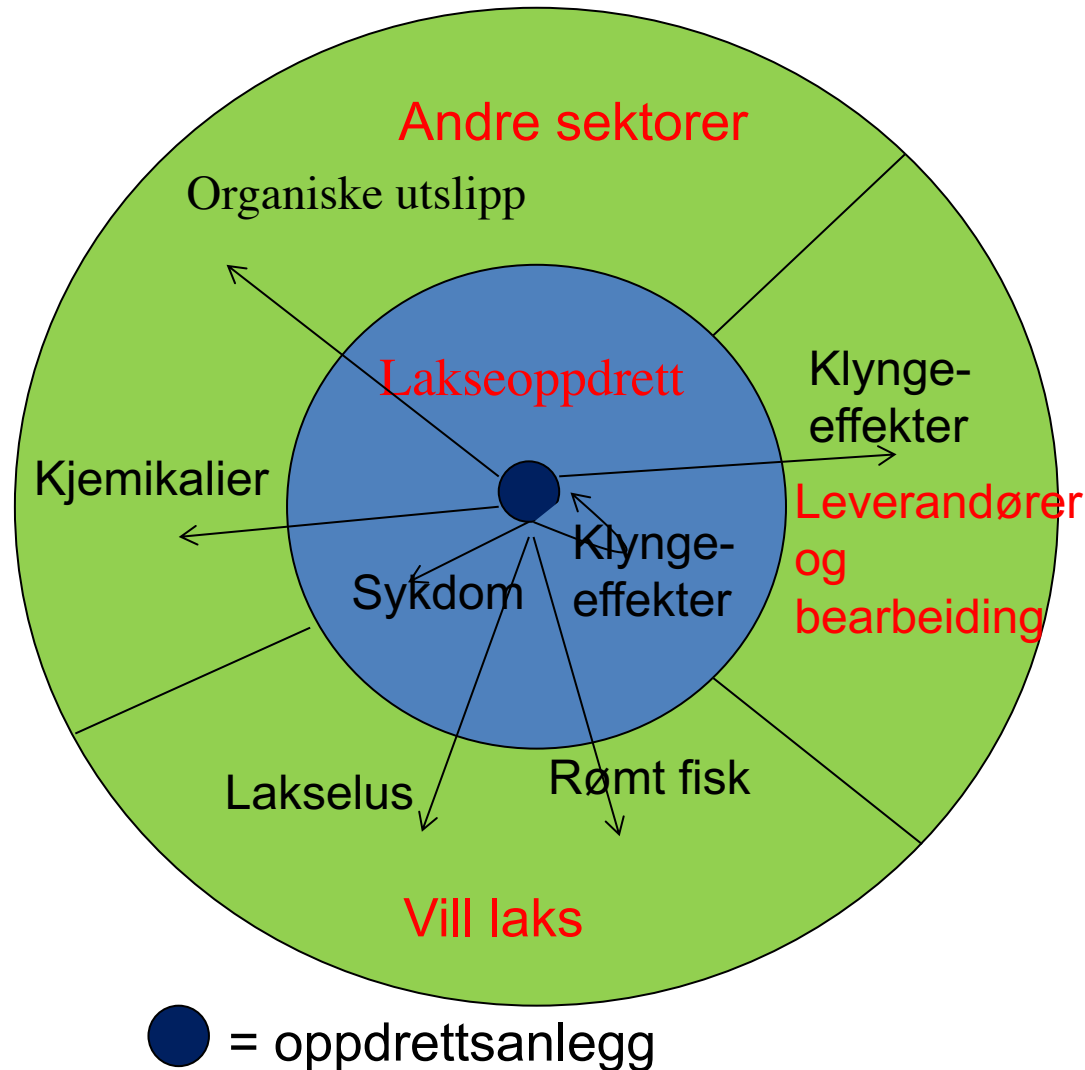

Økning i markedets etterspørsel øker grunnrenten

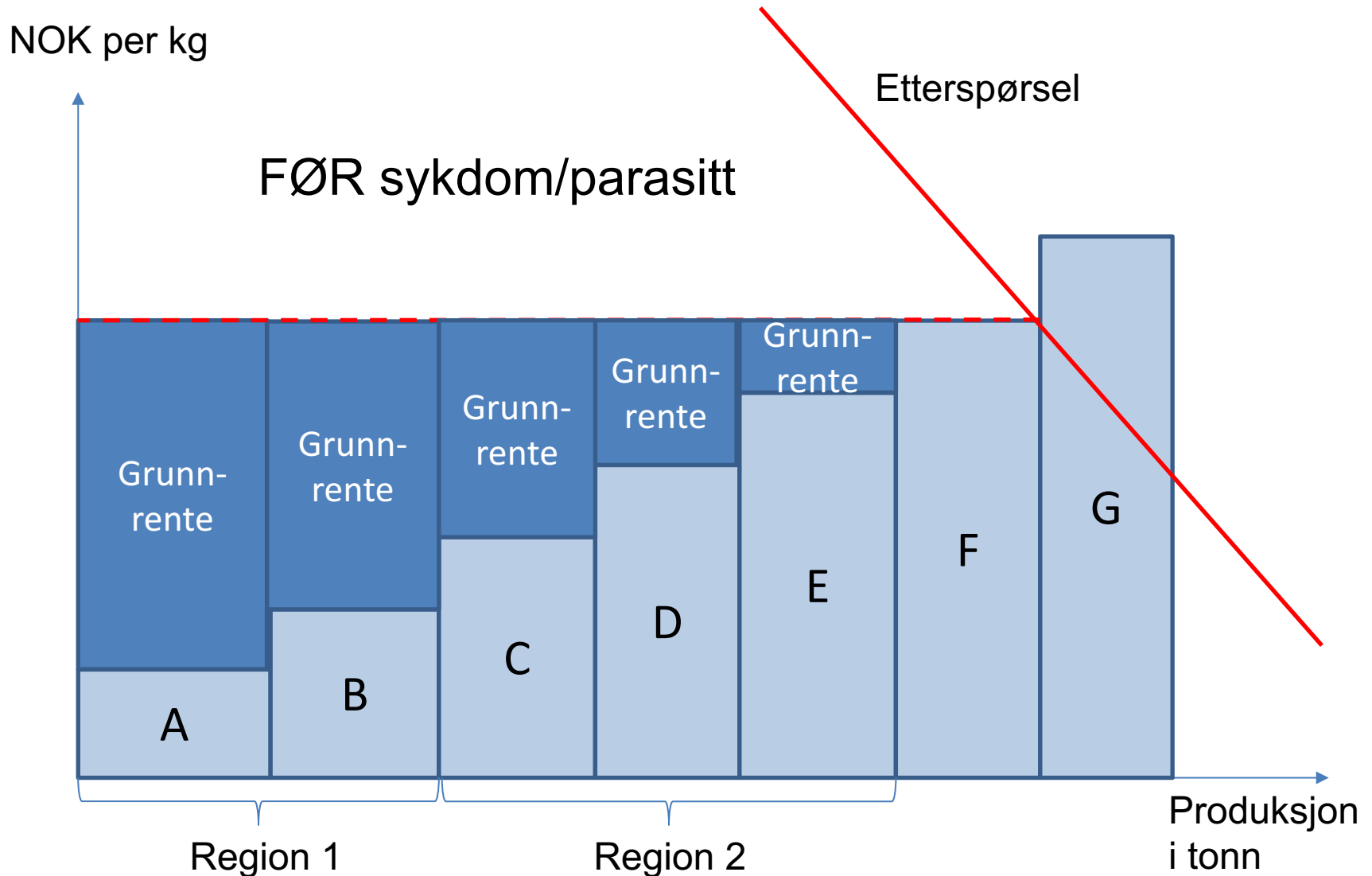

Problem – grunnrenten er ikke konstant!

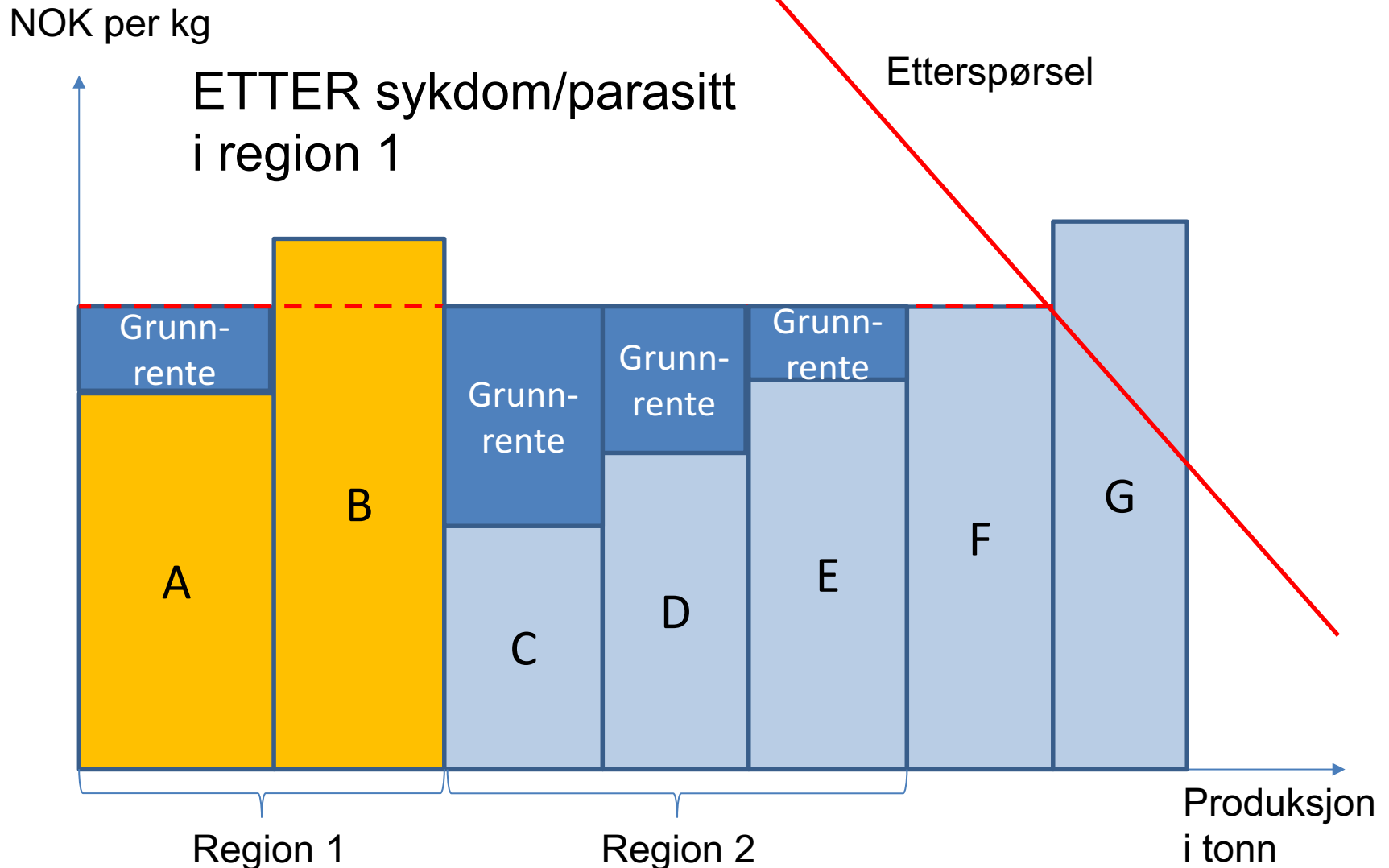
Eksterne
effekter fra/til
lakseoppdrett
- positive og
negative

Skift i underliggende sykdommer, parasitter endrer grunnrenten

Skift i underliggende sykdommer, parasitter endrer grunnrenten

Hvem får grunnrenten eller ressursrenten?

- Hvis samfunnet har gitt private aktører rettigheter uten å kreve vederlag eller skatt tilfaller renten disse aktørene
- Samfunnet kan i prinsippet inndra hele eller deler av renten gjennom auksjon eller skatt, eller en kombinasjon av disse
- Det kan nok observeres at noe av renten i enkelte sektorer tilfaller arbeidskraften

IRIS

University of
Stavanger

Mer om økonomisk rente, særskatt og havbruk

- <https://ilaks.no/to-tax-or-not-to-tax-that-is-the-question/>

Ragnar Tveterås

ferdighsnakka!
med Arve Bakken

RESSURSENT ER DET nye hatordet for miljøverns og miljøvernere i spørsmålsingen, og det nye favorittordet for politikere og byråkrater. Som det ble sagt i et ordskift, da som er for skatt på ressursrenten i kystnæringslivet i venken ha oppdrett eller store fiskeribedrifter i Norge. At har- rordene så er barnamnet, er med andre ord klart. Uansett hvor høyt sjømatnæringene skaler argumenter mot en skatt, så tyder på at den helt skjønner hva dette egentlig dreier seg om, både blant de som applauderer og de som rører i mot. Vi har fått professor Ragnar Tveterås til å forklare.

— Altet først Tveterås, og så enkelt du kan. Hva er egentlig en ressursrente?

— Ressursrente er en økonomisk avkastning ut over den vanlige avkastningen i en bedrift, og skyldes en «gave» fra naturen. Dette kan f.eks. være en knapp villfarelsressurs, der naturen står for mye av produksjonsprosessene. Når det er tale om en «superprofitt», altså det ekstra utoverskuddet bedriften kan oppnå fordi naturressursen i utgangspunktet er gratis. I alle næringer som baserer seg på utnyttelse av naturressurser vil det derfor følge med en ressursrente.

— Hva vet man om hvor stor ressursrenten er i fiskerier og fiskeskipper?

— I fiskerier er det en underliggende ressurs- rente. Men dette er ikke en fast størrelse. Den varierer av markedsprisen på fisken, bestandens størrelsen og bestandens tilgjengelighet. I Norge har ressursrenten i fiskerier vært relativt «kamu- flert» av en effektiv fiskerifall og myndighetenes reguleringer i stedet for å drive så effektivt som mulig for å «søke» maksimal ressursrente. Her mynderhetene valgt å opprettholde en fiskerifall med mange ansette og stor næringskapital. Be- regninger viser at ressursrenten i fiskerier kan være i størrelsesorden 10 milliarder kroner per år dersom fisket økkes så raskt som mulig.

I oppdrett er det et mye mer kompleks spørsmål om det er en ressursrente eller ikke. Kanskje har man heller snakke om en «reguleringsrente» fordi produksjonen begrenses av myndighetene både i Norge og andre land. Den eventuelle gevinn fra naturen er i dette tilfelle oppdrettet i kystsonen med gode biotekniske egenskaper, lavt smittepress, rask vane, etc.

— Hva er normalavkastningen i norsk næringsliv, og hvor stor er den i fiskerier og fiskeskipper?

— Et mål på avkastningen i en bedrift eller næring er totalkapitalrentabiliteten. Den defineres som ordinært resultat før skattekostnader + rente- kostnader, delt på sum gjeld og egenkapital. Jeg ser ikke at dette bedriftsstatistikken målet må være grunnlaget for be- regninger av ressursrenten, men et godt mål for bedriften, i industrien, som ikke har res- sursrente, varierer totalkapital- rentabiliteten mellom 3,8 og 6,1 prosent i perioden 2008-2016, med et snitt på 6 prosent. I mat- skapsskipper var den mellom 5,1 og 33,9 prosent i samme perioden, og med et snitt på 17,3 prosent. I fiskerier var den total- kapitalrentabiliteten mellom 6,2 og 9,5 prosent i denne perioden, med et snitt på 6,8 prosent. Men spesielt i fiskerier er totalkapital- rentabiliteten et lite tilskuddende mål på den samfunnsøkonomiske avkastningen.

— Hvor stor bør «superprofitens» være før man kan begynne å snakke om å skat- telegge den ekstra?

— Det spørsmålet bør du stille til politikerne.

— Kan du, igjen så enkelt som mulig, prøve å forklare hvordan man beregner ressursrentens størrelse?

— Jeg vet ikke om det kan forklares så veldig enkelt. Den samfunnsøkonomiske de- skjningen er i alle fall som følger: Ressursrenten i en næring er lik skattegrunnen av det næringslivet produsere minus skatter og subsidier. Så trekker vi fra tryk- av varer og tjene- rester, og deretter lønnskostnadene målt ved gjennom- snittslønnen i samfunnet og kapitalkostnadene målt med normal renteriv. Til slutt trekker vi fra av- skrivningene. Legg merke til at mye i dette regnestyk- ket tar utgangspunkt i gjennomsnittlig lønn og renteriv i samfunnet, ikke det bedriften eller næringen faktisk har betalt. Så kan man selvfølgelig diskutere om renterivnivået bør settes noe høyere enn normalt på grunn av risiko. I fiskerier vil man skrevet høyere sat, og da reduseres jo størrelsen på ressursrenten og selvsagt «superprofiten» for å noe.

— Er det ressursrente i fiskerier og fiskeskipper?

— Nei, den har ingen grunn fra naturen i produksjonsprosessene sine.

— Hvordan har ressursrenten i sjømat- næringen blitt brukt til nå?

Ragnar Tveterås er professor ved Universitetet i Stavanger og har de senere år vært leder for et av de største arbeidsskiftene i norsk næringsliv. I 2016 ble han utnevnt til leder for fiskerier og fiskeskipper i Norge.

24

Debatt

Skatt og miljøkrav kan kvele havbruket

Miljøkrav og særskatt er ikke nytt for havbruksnæringen. Mer av det samme kan kvele verdiskaping og sysselsetting.

Kritiske kommentarer om havbruksnæringens bidrag til fellesskapet har vært sentralt i to kronikker i DN i vinter, først fra professor Anders Skonhoft ved NTNU (9. desember) og så fra stipendiat Gerd Bjørkas ved UIO (7. februar). Begge tar opp relevante temaer som skatt og miljø, men de bygger seg samtidig inn i en argumentasjon som kan kvele en fremtidssyn.

Langt den grønneste kysten vår er det ikke fast med alternative muligheter til å erstatte reduserte eksportinntekter fra vilde og ulike nye skatteinnsparinger. Havbruk er et av de beste kortene våre. Men vi må være enige på at havbruk er vanskelig. Det er store biologiske og miljømessige utfordringer som vil kreve store investeringer i ny kunnskap og innovasjon. Næringslivet i havbruk er vanskelig og spesialisert og fordi vi har bygget et innovasjonssystem, har et lite høykostland som Norge en stor utfordring i å være globalt konkurransedyktig. I mange andre næringer har vi ikke denne muligheten.

I de fleste sektorer er Norge nemlig en kunnskapsnærings «utvidelse». Vi bruker og tilpasser teknologiske løsninger som er utviklet og produsert i andre land. Men havbruk er faktisk en næring hvor vi med rette kan si at

Innlegg
Bård Misund
og Ragnar
Tveterås

Ragnar Tveterås, professor, Universitetet i Stavanger og UIO

Bård Misund, stipendiat, Universitetet i Oslo

Norge er globalt verdensledende. Vi er globalt overrepresentert i publisering av ny forskning og har ledende forskningsmiljøer. Næringslivet i havbruk er vanskelig og spesialisert og fordi vi har bygget et innovasjonssystem, har et lite høykostland som Norge en stor utfordring i å være globalt konkurransedyktig. I mange andre næringer har vi ikke denne muligheten.

I de fleste sektorer er Norge nemlig en kunnskapsnærings «utvidelse». Vi bruker og tilpasser teknologiske løsninger som er utviklet og produsert i andre land. Men havbruk er faktisk en næring hvor vi med rette kan si at

Havbruksnæringen har tjennene leder an gjennom 3 innovere i fiskerifall, fiskerifall, utstyrsteknologi og automatisering. Biologiske og miljømessige utfordringer i havbruk har truet frem nyevisninger i et samfunn som man knapt har sett maken til, skriver artikelløstetterne. Foto: Alexander Nordstøl

tilsvarende en oppdrettstilskalt. Belepet går i sin helhet tilbake til samfunnet, hvor 10 prosent til kystkommunene. I tillegg betaler nærings og dem ansette mange millioner i skatt på overskudd, arbeidsbeskaffig, skatt på lønn, etc.

På toppen av dette kommer millioner i skatteinnsparinger fra levedeanser og ringplassering. Noen synes dette er for lite skatt. Noen synes også at havbruk ikke skal ha et miljømessig fotostyrt.

Vår økonomi og velferd er basert på avrenningens miljø verdiskaping og miljømessige fotostyrt, og den ansette av

en god balanse mellom skatte- lagging og lønn til kapital og arbeidskraft.

De fortjenestemarginene som lakseoppdrett har hatt de siste årene, er ikke perma- nente. Økonomiske gravita- sjonskrefter i markedene vil gi betydelig lavere marginer på sikt. Samtidig må næringen de neste årene investere flere titall millioner kroner for at produksjonen skal vokse på en miljømessig bærekraftig måte, til fordel som den norske økonomien trenger og som våre politiske myndigheter har utspisert om.

A finne den gode balansen når

det gjelder miljøkrav og fordeling av inntekter mellom næring og samfunn er en krevende øvelse, og balansen endrer seg over tid. Laksenæringen er blitt påført stadig strengere miljøkrav og må betale stadig mer særskatt for å løse produksjonen.

Det er bare å stramme disse to temmelig strenge ytrebegrens- brer man ønsker å kvele verdiskaping og sysselsetting langs kysten.

Bård Misund, førsteamanuensis, Helseinstituttet ved UIO, og Ragnar Tveterås, professor, Helseinstituttet ved UIO

Ressursrente og grunnrente

- Det er en underliggende ressursrente i fiskeriene
- Noe – men bare noe - av den observeres på bunnlinjen i fiskerisektorens regnskap
- Vi observerer en økonomisk rente i lakseoppdrett som fluktuerer over tid
- Usikkert hvor mye som er grunnrente, og hvor mye som skyldes myndighetenes reguleringer i landene som produserer laks (altså kvasirente)
- Grunnrenten på en lokalitet er ikke stabil - kan endre seg dramatisk med langvarig sykdoms-/ parasitt-problem i en region